

# ระบบอุปถัมภ์เชิงพุทธเพื่อการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนโดยโครงการ มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบทของพระพุทธพจนวราภรณ์ (จันทร์ กุสโล)

An Analytical Study of Teaching Methods of  
Phra Buddhapojjanavaraporn (Jan Kusalo)

พระมานิต์ ญาณธโร

Phra Manit Nāṇadharo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

## บทคัดย่อ

มนุษย์ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ในการที่จะรักษาทรัพยากรชนิดอื่นให้คงอยู่ในโลก ถ้าหากมนุษย์ไม่มีคุณภาพ ย่อมทำให้เกิดปัญหาแก่โลกและในที่สุดอาจทำลายโลกใบนี้ลงได้ ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ จึงเป็นหัวใจสำคัญในการรักษาโลกให้คงอยู่ได้อย่างสันติสุข ประเทศไทยเป็นประเทศที่บางสังคม(สังคมชนบทที่ยากจน) มีความต้องการระบบอุปถัมภ์เป็นอย่างยิ่ง ปัญหาเหล่านี้เป็นที่ประจักษ์แก่ พระพุทธพจนวราภรณ์(จันทร์ กุสโล) ด้วยเมตตาธรรมที่เปี่ยมล้น ท่านจึงได้ก่อตั้ง มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบทขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมดังกล่าวให้ดีขึ้นแบบยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยการอุปถัมภ์ในเชิงพุทธ ซึ่งจะก่อให้เกิดเป็นรากฐานที่เข้มแข็งของสังคมในการที่จะพัฒนาต่อยอดให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปอย่างยั่งยืน

**คำสำคัญ:** ศึกษาวิเคราะห์; การพัฒนา

## Abstract

Human Resources are the most important factor to sustain other resources of the world.If human resources are lack of capability,they will not only cause troubles but also destroy the world.Therefore,developing human resources is the key factor for sustaining a peaceful world.In

Thailand some society (poverty rural society) need patronage system. This problem has seen by Phrabuddhapojjanavaraporn (Jan Kusalo). With his full of loving kindness, he has set up The Foundation for Education and Development of Rural Areas. For develop the quality of life of that society to be better sustainly. They can live by themselves by Buddhist patronage's way that it will create the strong fundamental for society to continue the developing to the most progress sustaintion.

**Keywords:** Analytical Study; development

## บทนำ

บรรดาทรัพยากรทั้งหลายในโลกนี้สิ่งที่ถือกันว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ก็คือ ทรัพยากรมนุษย์ หากสามารถบริหารจัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพแล้ว มนุษย์ก็จะพัฒนาโลกให้เป็นไปด้วยความเจริญรุ่งเรืองและมีสันติสุขเป็นเบื้องหน้า ปัญหาต่างๆที่โลกกำลังเผชิญอยู่นี้ ก็จะลดน้อยถอยลง ทำให้โลกน่าอยู่ยิ่งขึ้น แต่หากบริหารจัดการไม่ดี จะทำให้เกิดปัญหาต่างๆขึ้นมาในสังคมโลกนี้อย่างซับซ้อนจนหาทางแก้ได้ยาก แนวคิดในเรื่องบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพนั้นมีมากมายหลายแนวคิด แต่ละแนวคิดก็มีข้อดีและข้อด้อยอยู่ในตัวของมันเอง สังเกตได้จากที่ยังมีปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้น ทั้งในด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ซึ่งหลายประเทศในโลกรวมทั้งประเทศไทย กำลังประสบกับปัญหาเหล่านี้อยู่ สาเหตุของปัญหาโลกส่วนสำคัญที่สุดมาจากมนุษย์เองเป็นผู้สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเมือง ปัญหาสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ หรือปัญหาภาวะโลกร้อน ก็ล้วนแล้วแต่มีมนุษย์เป็นตัวการที่สำคัญทั้งสิ้น ดังนั้น ถ้าจะแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ได้ ก็ต้องแก้ที่มนุษย์ โดยใช้การบริหารจัดการมนุษย์ที่ดี และสร้างให้มนุษย์มีคุณภาพ เมื่อมนุษย์มีคุณภาพแล้ว โลกนี้ก็จะกลายเป็นโลกที่มีคุณภาพ การพัฒนาสิ่งต่างๆ ก็จะดำเนินไปด้วยความยั่งยืน มิใช่พัฒนาไปแล้วสร้างปัญหาให้คนรุ่นหลังต้องแก้ไขหรือเป็นปัญหาแก่โลก ซึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อแก่มนุษย์โดยตรงในที่สุด วิธีการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในโลกนี้ พอจะจัดแบ่งเป็น 2 ระบบใหญ่ๆได้คือ ระบบอุปถัมภ์(Patronage System) กับ ระบบคุณธรรม(Merit System) ทั้งสองระบบนี้มีการบริหารจัดการที่ตรงกันข้าม และเป็นที่น่าสังเกตว่า ในประเทศที่พัฒนาแล้ว จะใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการ ส่วนในประเทศที่กำลังพัฒนาจะใช้ระบบ

อุปถัมภ์ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศให้เจริญทัดเทียมประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้น การบริหารจัดการด้วยระบบคุณธรรมจึงเป็นเป้าหมายที่ประเทศกำลังพัฒนาจะต้องไปให้ถึง อย่างไรก็ตาม การจะนำเอาวิธีการที่เห็นว่าผู้อื่นทำได้ดีและประสบความสำเร็จมาใช้กับตนเอง แล้วจะทำให้ประสบความสำเร็จเช่นนั้น ไม่สามารถทำได้เสมอไป โดยเฉพาะวิธีการบริหารจัดการกับมนุษย์ ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งในด้านเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ที่แตกต่างกัน และวิธีคิดที่แตกต่างกันระหว่างชนชาวไทยกับชนชาวเผ่า หรือคนไทยกับชาวเขา ย่อมมีวิธีคิดที่แตกต่างกันไปตามบริบทสังคมของตนเอง พระพุทธพจนวราภรณ์ มีความเห็นว่า การที่จะนำเอาวิธีการที่เห็นว่าดีของชาติอื่นมาใช้ อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จอย่างที่ควรจะเป็น ดังนั้น วิธีการที่ดีกว่าก็คือการประยุกต์เอาสิ่งที่ดีของผู้อื่นมาผสมผสานกับสิ่งที่ดีที่เรามีอยู่ จึงจะทำให้เกิดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเรา และบรรลุถึงจุดประสงค์ตามที่ต้องการ และการพัฒนาต่างๆจะเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างยั่งยืน ดังนั้น การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยในภาคเหนือ ต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมนั้นๆ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนไทยเหล่านั้น ซึ่งมีศาสนาของตนเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจซึ่งล้วนมีความดีเป็นที่ตั้ง และมีรูปแบบที่เป็นตัวของตัวเอง ดังนั้น ระบบอุปถัมภ์ที่ควรใช้กับสังคมไทยก็คือ ระบบอุปถัมภ์เชิงพุทธ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไป

ความหมายของระบบอุปถัมภ์เชิงพุทธ (Buddhist Patronage System)

คำว่า การอุปถัมภ์ ในความหมายโดยทั่วไปคือ การค้าชู การสนับสนุน การเลี้ยงดู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2564: 1386) ในทางการเมืองซึ่งใช้คำว่า ระบบอุปถัมภ์ หมายถึง การได้รับสิทธิพิเศษจากผู้ใหญ่หรือญาติมิตรของตน เป็นระบบที่ตรงกันข้ามกับระบบความชอบธรรม (ระบบคุณธรรม) ซึ่งนิยมใช้ในปัจจุบัน (เดโช สนวนานนท์, 2545: 438)

คำว่า ระบบ แปลว่า กลุ่มของสิ่งซึ่งมีลักษณะประสานเข้าเป็นสิ่งเดียวกันตามหลักแห่งความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกัน ด้วยระเบียบของธรรมชาติหรือหลักเหตุผลทางวิชาการ เช่น ระบบประสาท ระบบทางเดินอาหาร ระบบจักรวาล ระบบสังคม ระบบการบริหารประเทศ (เดโช สนวนานนท์, 2545: 438) ส่วนคำว่า อุปถัมภ์ เป็นคำมาจากภาษาบาลีว่า อุปถัมภ, อุปตัมภ ในพจนานุกรมศัพท์วิเคราะหฺของ พระธรรมกิตติวงศ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือการอุปถัมภ์, การสนับสนุน, การค้าชู โดยได้ให้บทวิเคราะห์ศัพท์ไว้ 3 แบบ ดังนี้

1. อุปคนตวา ฌมกตติ อุปตัมภโก การเข้าไปผูกติดไว้(อุปบทหน้า ฌมก ชาติในความหมายว่า ผูกติด อ ปัจจัย ช้อน ต)

2. อุปคนตวา ธารตติ อุปตัมภโก การเข้าไปทรงไว้, การเข้าไปรองรับไว้(อุปบท

หน้า ๓๓ ๓๔ ในความหมายว่า ทรงไว้ รมภ ปัจจย แปลง ๓ เป็น ๓ ,ลบ รร)

3. อุปคณตวา ฌมโภ ภวตีติ อุปตมโภ การเข้าไปเป็นเสา อุป (เข้าไป) + ฌมภ (เสา) (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2550: 103-104)

จากการพิจารณาของศัพท์คำว่า อุปถัมภ์ ตามรากศัพท์เดิมซึ่งแปลว่า การเข้าไปผูกติดไว้ ท่านแปลทับศัพท์ว่า การอุปถัมภ์ บทวิเคราะห์ที่สอง การเข้าไปทรงไว้ การเข้าไปรับรองไว้ ท่านแปลว่า การสนับสนุน และบทวิเคราะห์ที่สาม การเข้าไปเป็นเสา ท่านแปลว่า การค้ำจุน

เพราะฉะนั้น คำว่า ระบบอุปถัมภ์เชิงพุทธ ในที่นี้ จึงหมายถึง การให้การอุปถัมภ์ช่วยเหลือหรือสนับสนุน หรือส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก พร้อมกันนั้นก็ให้ความช่วยเหลือสังคมไปด้วย และใช้ชีวิตอย่างเป็นมิตรกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีความสุขทั้งกายและใจโดยมีฐานจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดหลักในการดำเนินชีวิต

มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท (ศพช.) กับการบริหารจัดการด้วยระบบอุปถัมภ์เชิงพุทธ  
มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบทก่อตั้งโดยพระพุทธพจนวราภรณ์ (จันทร์กุลสโล) เมื่อ พ.ศ.2517 มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อคือ 1. ส่งเสริมกสิกร 2. มุ่งสอนวิทยา 3. ดำรงศาสนา และ 4. พัฒนาท้องถิ่น ที่มาของวัตถุประสงค์ 4 ข้อ นี้คือ

1. เมืองไทยเป็นเมืองไร่ เมืองนา ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นกสิกร เขาเหล่านั้นกำลังเผชิญกับปัญหาความยากจน ถ้าจะแก้ปัญหามาของประชาชน ก็ควรจะเริ่มต้นที่กสิกร จึงได้ที่มาของข้อที่ 1 คือ ส่งเสริมกสิกร

2. ควรจะแก้ไขปัญหาคือไหนให้กสิกร ปัญหาแรกควรจะพิจารณาเรื่องอาชีพหรือเรื่องปากท้อง เนื่องจากกสิกรส่วนใหญ่โอกาสทางการศึกษามีน้อย เขาขาดความรู้ ขาดผู้นำในหมู่บ้าน ควรส่งเสริมการศึกษาให้แก่เขา เอาอาชีพที่เขาทำอยู่แล้วเป็นหลักมาแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นโดยการอบรมให้วิชาความรู้ จึงได้ที่มาของข้อที่ 2

3. กสิกรชาวไทยส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ นับถือพระพุทธศาสนา แต่การนับถือศาสนาของชาวพุทธ ส่วนมากจะนับถือตามประเพณี คือนับถือสืบทอดกันมาตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ยาย เคยทำมาอย่างไรก็ทำตามๆกัน ไม่มีการปรับปรุงแก้ไข เป็นผู้มากไปด้วยศรัทธา ความเชื่อความเลื่อมใส แต่ใช้ปัญญาพิจารณาน้อย จะเชื่อมั่นในการทำบุญ แก้ปัญหาชีวิตด้วยการทำบุญ เจ็บไข้ไม่สบายก็ทำบุญ เกิดเคราะห์หามยามร้ายก็ทำบุญ ถูกหวยรวยทรัพย์ได้ลาภก็ทำบุญ ยากจนเข็ญใจก็ทำบุญอธิษฐานขอให้บุญช่วย การทำบุญจัดเป็นการทำความดี

ทำบุญได้บุญ แต่ควรทำความเข้าใจว่าทำบุญเพื่ออะไร การทำบุญเพื่อแก้ความจน หิวไม่มีอาหารจะกิน ทำบุญอธิษฐานขอให้บุญช่วย เป็นการตั้งจุดประสงค์ไม่ตรงกับผลที่ปรารถนา พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนว่า คนหมั่นย่อมหาทรัพย์ได้ จะพ้นจากความทุกข์ด้วยความเพียร การแก้ไขปัญหาคความยากจน ต้องแก้ด้วยการทำงาน ต้องประกอบอาชีพ

อีกประการหนึ่ง พุทธศาสนิกชนมักจะทำบุญด้วยการอธิษฐานเพื่อผลในชาติหน้า เกิดชาติหน้าขออย่าได้ยากจน ขอให้ได้เสวยสุขบนสรวงสวรรค์ แทนที่จะคิดแก้ปัญหาชีวิตในปัจจุบัน กลับไปเป็นปัญหาในชาติหน้า เพื่อแก้ไขปัญหาลทางจิตใจ หลักการพัฒนาของมูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท ได้นำพระธรรมในพระพุทธศาสนา มาประยุกต์เป็นหลักปฏิบัติว่า ดำรงศาสนา โดยแยกเป็นอุดมการณ์ 4 ข้อ คือ 1) เพิ่มพูนความขยัน 2) แข่งขันกันประหยัด 3) ฝึกหัดทำความดี และ 4) สามัคคีร่วมชาติทั้ง 4 ข้อนี้กล่าวโดยสรุปเป็นหัวข้อธรรม คือ ขยัน ประหยัด เสียสละ สามัคคี

4. เนื่องจากค่านิยมในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ในสมัยปัจจุบันเจริญด้วยการศึกษา วัสดุ สิ่งของที่ถูกระดมจัดคั่นขึ้นเพื่อสนองความสะดวกสบายในเรื่องอยู่เรื่องกินมากมาย สิ่งของเหล่านั้นถูกนำมาโฆษณา ประชาชนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็หลงใหลใฝ่ฝันไปตาม ทำให้มีการใช้จ่ายมากขึ้น เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ตัวเอง ทำให้ประชาชนตกเป็นหนี้ ต้องดิ้นรนขวนขวายประกอบอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้ ผู้ที่ไปประกอบกิจมิจฉาชีพมีจำนวนเพิ่มขึ้น ทำให้ประชาชนทั้งถิ่นที่อาศัยดั้งเดิม สัมพันธธรรมนิยมวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น เพราะความหลงใหลใฝ่ฝันในสิ่งใหม่ๆ แปลกๆ ตลอดถึงอารยธรรมของต่างชาติที่ตามมากับความเจริญ ความรู้สึกนึกคิดของประชาชนก็เปลี่ยนไปเพื่อให้ประชาชนรักท้องถิ่น รักเพื่อนบ้าน และเห็นความสำคัญของขนบธรรมเนียมของตน มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท ทำให้ที่มาของข้อที่ 4 เกิดขึ้นว่า พัฒนาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว

โครงการพัฒนาชนบทของมูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท ที่นำเข้าไปสู่หมู่บ้านในระยะเริ่มแรก มีโครงการหลัก 2 โครงการ คือ

1. หน่วยเกษตรพัฒนา โครงการพัฒนาการเกษตร
2. หน่วยเมตตานารี โครงการฝึกอาชีพแก่เยาวชนสตรีและแม่บ้าน

การเกษตรพัฒนา ประกอบด้วย โครงการเงินทุนหมุนเวียน ธนาคารควาย ธนาคารข้าว ศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน

เมตตานารี ประกอบด้วย โครงการตัดเย็บเสื้อผ้า การทอผ้า การปักผ้า การถักโครเชต์และนิตติ้ง การจักสาน ศิลปะประดิษฐ์ การทำดอกไม้ประดิษฐ์ จากกระดาษและผ้า

ต่อมา มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท มีการพัฒนาโครงการให้เป็นระบบแบบแผน ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตามสถานการณ์ปัญหา และความต้องการของประชาชน มีการจัดแบ่ง โครงการหลักออกเป็น 3 หน่วยงาน คือ :-

1. หน่วยเกษตรพัฒนา ประกอบด้วยแผนงานและกิจกรรม 4 แผนงาน ได้แก่

1.1 แผนงานส่งเสริมเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ส่งเสริมให้เกษตรกรหันมา ทำการเกษตรกรรมแบบผสมผสาน เพื่อการพึ่งพาตนเอง เป็นการทำการเกษตรเชิงอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ การทำสวนอินทรีย์ ทำนาอินทรีย์ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพใช้เอง การทำสารสมุนไพรไล่แมลง

1.2 แผนงานส่งเสริมสหกรณ์ มูลนิธิส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรรวมกลุ่มเป็น สหกรณ์และจดทะเบียนเป็นสหกรณ์การเกษตรพัฒนา จำกัด มีการบริหารจัดการสนับสนุน สมาชิกในเรื่องการจัดซื้อปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยา สนับสนุนในการรวบรวม ผลผลิตของสมาชิกเพื่อจำหน่าย มีสหกรณ์ร้านค้าจำหน่ายผลผลิตของสมาชิก

1.3 แผนงานพัฒนาองค์กรและกองทุน ส่งเสริมและพัฒนาด้านบริหารจัดการ โครงการเงินทุนหมุนเวียน ธนาคารควาย-วัว ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ ชมรมครูพี่เลี้ยง เด็ก พัฒนาผู้นำในด้านการบริหารจัดการโครงการในรูปแบบเครือข่ายสมาชิก เสริมสร้างความเข้มแข็งเพื่อการพึ่งตนเอง

1.4 แผนงานส่งเสริมกลุ่มพระสงฆ์ สนับสนุนให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชนในด้านการจัดการกลุ่ม มีการศึกษาอบรมเสริมความรู้ที่จำเป็น และสนับสนุน กิจกรรมที่พระสงฆ์แต่ละรูปคิดขึ้นหรือดำเนินการอยู่และสอดคล้องกับนโยบายของมูลนิธิ โดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มสังฆพัฒนาชุมชนล้านนา”

2. หน่วยเมตตาณารี ประกอบด้วยแผนงานและกิจกรรม รวม 4 แผนงาน คือ

2.1 แผนงานฝึกอบรม เปิดการอบรมให้แก่สมาชิกที่สนใจและต้องการอบรม เพิ่ม เต็มทั้งงานอาชีพและการบริหารจัดการตามกลุ่มต่างๆ

2.2 แผนงานติดตามและประสานงานเพื่อพัฒนากลุ่ม มีการติดตามและ พัฒนาด้านการบริหารจัดการกลุ่ม กองทุน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผลิตงานสหกรณ์ การ พัฒนาอาชีพและบทบาทของผู้นำสตรี

2.3 แผนงานศูนย์หัตถกรรมเมตตาณารี รวมกลุ่มสมาชิกให้มีการลงทุนด้วย การถือหุ้นเพื่อบริหารจัดการด้านการผลิตงานหัตถกรรม เพื่อจำหน่ายเสริมรายได้ เช่น งาน

ตัดเย็บเสื้อผ้า งานปักผ้า ถักผ้า มีการนำหลักการและวิธีการงานสหกรณ์มาพัฒนาเพื่อการพัฒนาตัวเอง

2.4 แผนงานพัฒนาฝีมือ (เซรามิค) มีการจัดฝึกอบรมด้านเซรามิค ซิลค์สกรีน และผลิตงานตามสั่ง

3. สถาบันพัฒนาเยาวชนสตรี เป็นโครงการที่ดำเนินงานเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนสตรีที่ขาดโอกาสในชนบทให้ได้รับการศึกษาทั้งสายสามัญตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายของการศึกษานอกโรงเรียน และสหอาชีพตามแผนงานและกิจกรรมของมูลนิธิฯ ทั้งงานเกษตรและเมตตานารี มีการจัดแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย ดังนี้ :-

3.1 ฝ่ายงานวิชาการ มีการพัฒนาด้านวิชาการการเรียนการสอน การประเมินผล และพัฒนาหลักสูตร

3.2 ฝ่ายปกครอง มีการจัดระเบียบและควบคุมการเรียน ความประพฤติและการอยู่ประจำของนักเรียน

3.3 ฝ่ายกิจการนักเรียน จัดให้มีกิจกรรมเสริมเพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำและการฝึกฝนตนเองให้มีศักยภาพ ก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา เช่น การเป็นสมาชิกชมรมต่างๆ เช่น ชมรม อาสาพัฒนา ชมรมนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน ชมรมกีฬา ฝึกให้มีการเลือกตั้งสภานักเรียนเข้ามาบริหารงานดูแลนักเรียน มีการตั้งสหกรณ์ร้านค้าของสถาบัน มีการออมทรัพย์เพื่อฝึกให้ประหยัดรู้จักอดออม และมีการหารายได้ระหว่างเรียนเพื่อแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง เป็นต้น

3.4 ฝ่ายอาคารสถานที่ มีหน้าที่ในการดูแล ปรับปรุงอาคารสถานที่ให้มีสภาพที่ดีและพัฒนาขึ้นตลอดเวลา

สำนักงานมูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท เป็นหน่วยงานที่ช่วยอำนวยความสะดวกและบริการแก่ฝ่ายปฏิบัติงาน ในสำนักงานและภาคสนาม ช่วยกำกับดูแลสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงาน ให้สามารถปฏิบัติงานได้ตามแผนงานและกิจกรรมที่กำหนดขึ้นได้ อย่ามีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

การดำเนินการของมูลนิธิฯ จะมองปัญหาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ คือให้ความสำคัญทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ โดยยึดปรัชญาที่ว่า “เศรษฐกิจ จิตใจ ต้องแก้ไขพร้อมกัน” และ “ไม่ลืมของเก่า ไม่เมาของใหม่”

การพัฒนา คือ การปรับปรุงแก้ไขความเชื่อถือขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างที่ไม่เหมาะสมสมัย ให้อำนวยประโยชน์ตามความเหมาะสมกับความต้องการของสังคม

ปัจจุบันที่เจริญด้วยเทคโนโลยี ขณะเดียวกันก็ให้ระวังอย่าเมาของใหม่ อันเป็นเรื่องวัตถุนิยม และอารยธรรมของต่างชาติที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทย

ม.ร.ว.อรรถวิชัย รุจิวิชัย กล่าวถึงมูลนิธินี้ว่า “มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบทริเริ่มก่อตั้งและทำงานในปี 2517 จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในปี 2518 มาบัดนี้เดินทางมาครบ 31 ปี บริบูรณ์แล้ว ผ่านพ้นช่วงวัยเด็ก วัยรุ่น เก็บเกี่ยวประสบการณ์มากมาย มีความก้าวหน้า มีความสำเร็จ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคนานาชนิด แต่ด้วยความมุ่งมั่น ความตั้งใจจริง ความซื่อตรงโปร่งใส ตลอดจนความเป็นธรรมในการทำงาน ทำให้มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบทสามารถก้าวล่วงในงานและพัฒนาเติบโตได้อย่างสมบูรณ์ในปัจจุบัน

เมื่อมองดูในหลักการ ครองตน ครองคน และครองงาน ที่มูลนิธิได้ทำงานมาอย่างต่อเนื่องนั้น จะเห็นจุดเล็กๆ ซึ่งกระจายอยู่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน ได้สร้างความเป็นปึกแผ่นให้มูลนิธิ อย่างไม่น่าเชื่อ ซึ่งเมื่อมองในเชิงวิเคราะห์ก็จะมองเห็นได้ชัดเจน แจ่มใสขึ้น

ในทางธรรมะนั้น การครองคนมีหลักปฏิบัติ คือ สัจจะ ความจริงใจ, ทมะ ความข่มใจ ขันติ ความอดทน และจาคะ ความเสียสละ

หลวงพ่พระพุทฺธพจนวราภรณ์ (จันทร์ กุสโล) ผู้ก่อตั้งมูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท เป็นแบบอย่างในการ ครองตน ครองคน อย่างยอดเยี่ยม ตลอดช่วงชีวิตของท่าน”

อรุณลักษณ์ เหล็กเพชร (เอี่ยมปคุณ), นักสังคมสงเคราะห์ 6 งานสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่, คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวว่า “การทำงานพัฒนาของมูลนิธิ ทามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง วัตถุนิยมเข้ามามีครอบงำคนในสังคมให้ผู้คนมีความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น สภาพจิตใจของผู้คนก็เปลี่ยนไปเช่นกัน ข้าพเจ้ารู้สึกเสมอว่า ทำอย่างไรจะให้ผู้คนเหล่านั้นมีความยึดมั่นในคำสอนของหลวงพ่อา(พระพุทฺธพจนวราภรณ์)ที่ว่า “เศรษฐกิจ จิตใจ ต้องแก้ไขพร้อมกัน” การพัฒนาจิตใจจะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่เห็นแก่ตัว ไม่คิดร้ายต่อกัน จริใจต่อกัน ความสามัคคีก็จะบังเกิด นำไปสู่การพัฒนาอย่างแท้จริง เวลา 31 ปีที่ผ่านมาของมูลนิธิ กับอายุ 88 ปีของหลวงพ่อาผู้ก่อกำเนิดมูลนิธิ ผู้ที่เสียสละเวลา พุ่เมก่าลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ องค์กรความรู้ เพื่อความก้าวหน้ามั่นคงของมูลนิธิอย่างเต็มที่” (พระพุทฺธพจนวราภรณ์ (จันทร์ กุสโล), 2548).

## บทสรุป

มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท (ศพช.) เป็นองค์กรพัฒนาเอกชน ก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท ด้วยระบบอุปถัมภ์เชิงพุทธ โดยมุ่งเน้นให้ชาวชนบทในพื้นที่เป้าหมายได้พัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน ด้วยการสนับสนุน และส่งเสริมการแก้ปัญหาร่วมกันด้วยระบบการรวมกลุ่มตามหลักการและรูปแบบวิธีสหกรณ์ ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านคุณธรรมตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ภายใต้นโยบาย “เศรษฐกิจ จิตใจ ต้องแก้ไขพร้อมกัน”

ความสามารถทางกลไกที่เหมาะสมกับท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการค้า การสหกรณ์ การเศรษฐกิจ การปกครอง การอนามัย ประชากรศึกษาและอื่นๆ ที่จะช่วยกลไกให้ได้รับผลดียิ่งขึ้นเพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถของการเป็นผู้นำในการที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหมู่บ้านของตนเองให้เจริญก้าวหน้าในวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อส่งเสริมความรู้สึกรับผิดชอบที่จะรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมคุณค่าแห่งการครองชีพในทางซื่อสัตย์ อดทน ขยัน กตัญญู ประหยัด และเป็นธรรม เพื่อส่งเสริมการรู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล เพื่อส่งเสริมความสำนึกในหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อสังคม โดยไม่เกี่ยวกับการเมือง อีกทั้งมีเป้าหมายส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต อาชีพ การศึกษาและสิ่งแวดล้อม อันหมายถึงท้องถิ่นของเกษตรกรที่ยากจนในชนบทจาก 1 หมู่บ้านเป็น 82 หมู่บ้านในปัจจุบัน และจะขยายเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งต่อไปจนทั่วประเทศให้มีสภาพอยู่ดี กินดี มีความรู้ความสามารถในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน มีการรวมกลุ่มกันทำงาน ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีจิตสำนึกในการที่จะพิทักษ์รักษาทรัพยากรและผลประโยชน์ของคนในชุมชนร่วมกัน รวมทั้งรู้จักดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งตรงตามปณิธานของ พระพุทธพจนวราภรณ์ (จันทร์ กุสโล) ผู้ก่อตั้งทุกประการ

## บรรณานุกรม

- เดโช สวณานนท์. (2545). **พจนานุกรมศัพท์การเมือง**. กรุงเทพมหานคร: นสพ. หน้าต่างสู่โลกกว้าง
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). **ศัพท์วิเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.
- พระพุทธพจนวราภรณ์ (จันทร์ กุสโล). (2548). **ที่ระลึก 30 ปี มูลนิธิศึกษาพัฒนาชนบท**. เชียงใหม่: วัดป่าดาราภิรมย์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.